

DRUGA SVETOVNA VOJNA

Doživljanja udeleženi

področje: ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

raziskovalka:

Lara LEVIČNIK, 9. a

mentorica: Urša LUŽAR

2023

Osnovna šola Sostro

KAZALO

IZVLEČEK.....	3
1 UVOD.....	4
1.1 Cilji	4
1.2 Hipoteze	4
1.3 Metodologija.....	4
2 TEORETIČNI DEL.....	6
2.1. Druga svetovna vojna v svetu.....	6
2.2 Druga svetovna vojna v Sloveniji.....	7
2.3. Druga svetovna vojna na območju Ljubljane	10
2.3.1. Ljubljanska pokrajina.....	11
2.3.2. OŠ Sostro med drugo svetovno vojno.....	13
3 EMPIRIČNI DEL.....	15
3.1 Intervjuji.....	15
4 RAZPRAVA.....	19
5 ZAKLJUČEK.....	21
Priloge.....	22
Seznam virov in literature.....	23

KAZALO SLIK IN GRAFIKONOV

Slika 1: Slovenijo so si razdelili trije okupatorji (Razpotnik, Snoj, 2017).....	8
Slika 2: Grafični prikaz ožičene Ljubljane (Okupirana Ljubljana: mesto ob meji. Okupacijske meje 1941–1945, 2023).	11
Slika 3: Ljubljana med italijansko zasedbo. Današnji Prešernov trg (Drnovšek M. et al., 1995).	12
Slika 4: Naslovnica časnika Jutro ob priključitvi Ljubljanske pokrajine h Kraljevini Jugoslaviji 3. maja 1941 (Drnovšek M. et al., 1995).....	12
Slika 5: Nemški zemljevid iz leta 1944, ki prikazuje območje Sostrega (Kartografska zbirka, Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije).	14

IZVLEČEK

Letos bo minilo 78 let od konca 2. svetovne vojne. O tem obdobju se učimo v šoli, sicer pa se o tej temi zelo nerado govori. Še vedno imamo ob primerjavi vseh podatkov iz tega obdobja premalo znanja. Raziskovalna naloga je nastala z namenom, da se razišče, kako so se ljudje počutili med tem zelo težkim obdobjem in kaj se je dogajalo v okolici Ljubljane, na območju današnje Slovenije ter v svetu.

Raziskovalno delo temelji na povzemanju literature, spletnih strani in intervjuvanju. Rezultati so na koncu ovrednoteni v razpravi na podlagi na začetku zastavljenih hipotez.

V raziskovalni nalogi so predstavljene naslednje ugotovitve:

- Ljudje, ki so doživeli vojno, se še vedno spominjajo vojne kot zelo težkega obdobja. O vojni ne želijo veliko govoriti.
- Večina ljudi, ki je iz prve roke vedela kaj o taboriščih, je že pokojna.
- V času okupacije današnje Slovenije se je ljudem v tistih časih življenje konkretno spremenilo.
- Med vojno je primanjkovalo hrane, predvsem belega kruha, primanjkovalo je oblek, najbolj prikrajšani so bili otroci.
- Velik razkol med pripadniki OF in njihovimi nasprotniki se je dogajal tudi na območju Slovenije.

Pri snovanju raziskovalne naloge je bila želja vključiti dva intervjuvanca več, vendar sta ravno preminila. Omejitev pri raziskovanju je bil tudi strah intervjuvank, da ne bi rekle česa, kar bi zasejalo sovraštvo med ljudmi. Kljub temu je zapis intervjujev dragocen spomin in opomin na vojne grozote.

Ključne besede: svetovna vojna, okupacija, intervju, doživljanja

1 UVOD

Vsakdo se kdaj zanima, kako je bilo v starih časih. O zgodovini lahko o določenih obdobjih izvemo stvari na ogromno načinov: ob poslušanju zgodb staršev in starih staršev, pri urah zgodovine, v filmih, v knjigah ... Tako je tudi mene zanimalo, kakšno je bilo življenje mojih prednikov in ljudi v Sloveniji. Zanimalo me je, kaj so doživeli.

Tako sem na začetku raziskovalne naloge raziskala dogajanja med 2. svetovno vojno, njen začetek v svetu. To me je popeljalo do tega, kaj se je dogajalo takrat v današnji Sloveniji, na območju Ljubljane ter v Osnovni šoli Sostro, ki jo obiskujem.

Pregledala in prebrala sem najprej zgodovinski učbenik za deveti razred Raziskujem preteklost, nato pa še preostalo literaturo, ki sem jo pridobila v šolski in občinski knjižnici. Zatem sem si zastavila cilje in z usmerjanjem učiteljice pravilno oblikovala hipoteze.

Nato so sledili intervjuji, analiza le teh in potrjevanje oziroma zavrnitev hipotez.

Tekom pisanja te raziskovalne naloge sem razvila še večje spoštovanje in strah do vojne, kot sem ga imela prej. Čutim veliko spoštovanje do vseh, ki so mi pomagali in sodelovali pri tem raziskovanju.

1.1 Cilji

Cilj moje raziskovalne naloge je, da s pomočjo literature in pričevanj poizvem o zgodovini med obdobjem 2. svetovne vojne na območju, kjer prebivam.

1.2 Hipoteze

1. hipoteza: Ljudje se druge svetovne vojne spomnijo kot zelo težkega obdobja.
2. hipoteza: Življenje se je pod okupatorjevo oblastjo korenito spremenilo.
3. hipoteza: Med vojno je primanjkovalo hrane.
4. hipoteza: Na območju Slovenije je bil velik razkol med pripadniki Osvobodilne fronte (OF) in njihovimi nasprotniki.

1.3 Metodologija

V raziskovalni nalogi bom uporabila dve raziskovalni metodi – kabinetno metodo in metodo intervjujev. Kabinetno metodo raziskovanja bom uporabila v teoretičnem delu naloge, ko bom na osnovi prebrane strokovne literature povzela določena spoznanja. Na koncu raziskovalne naloge bom s pomočjo teh spoznanj prišla do posameznih zaključkov v

razpravi. V empiričnem delu bom z intervjuji z nekaterimi še živečimi pričami dogodkov podkrepila določene ugotovitve ter z njimi poskušala potrditi zadane hipoteze.

2 TEORETIČNI DEL

2.1. Druga svetovna vojna v svetu

Druga svetovna vojna je bila najbolj obsežen in najdražji oborožen spopad v zgodovini. Potekala je od leta 1939 do leta 1945, v njem pa je sodelovalo več kot 100 milijonov pripadnikov oboroženih sil (Mikuž, 1961).

Vzrokov za drugo svetovno vojno je več, nekateri še niso čisto znani. Poznamo pa tistih nekaj ključnih:

- nezadovoljstvo z versajsko pogodbo, s katero se je končala 1. svetovna vojna,
- teritorialne želje poraženih držav 1. svetovne vojne,
- nacionalizem,
- nestabilnost gospodarstva in
- pojav ideologij (fašizem, nacizem, komunizem) (Razpotnik, Snoj, 2019).

Začela se je, ko so 1. septembra 1939 nemške enote napadle Poljsko. Kmalu zatem sta državi Velika Britanija in Francija napovedali vojno Nemčiji. Potem se je svetovna vojna polagoma razširila po Evropi, v Afriko in v ostale predele sveta (Mikuž, 1961).

Nastala sta dva tabora držav, ki so se med seboj bojevale. Ključne države na strani sil osi in na strani zaveznikov so bile (Druga svetovna vojna, 2023):

Sile osi	Zavezniki
Nemčija	Velika Britanija
Italija	Sovjetska zveza
Japonska	Združene države Amerike
Bolgarija	Francija
Madžarska	Kanada
Slovaška	Avstralija
Neodvisna država Hrvaška (NDH)	Kitajska

V drugi svetovni vojni je prišlo do mnogih vojaških operacij in bitk, naj naštejemo le nekatere (Trenc – Frelj, I., 1998):

- tankovski napad skozi Ardene,
- čudež v Dunkerquu,

- zračna bitka za Anglijo,
- napad na Sovjetsko zvezo,
- napad na Pearl Harbor,
- vojna na Tihem in Atlantskem oceanu,
- bitka pri El Alameinu,
- bitka za Stalingrad,
- bitka za Midway,
- Dan D – izkrcaje v Normandiji,
- odvrženi atomski bombi na Hirošimo in Nagasaki ...

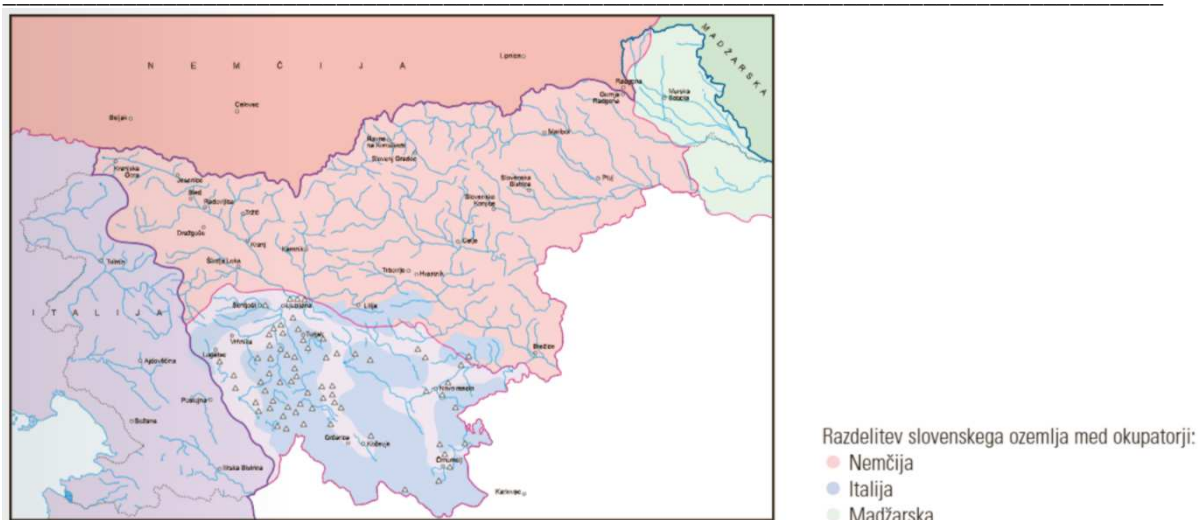
Drugo svetovno vojno je zaznamoval holokavst (sistematično morjenje Judov, pa tudi Slovanov, Romov ter duševno in telesno prizadetih, ki ga je izvajala nacistična Nemčija) ter pojav kolaboracije (sodelovanja z okupatorjem) (Luthar, Pogačar, 2013, Razpotnik, Snoj, 2017).

Vojna se je v Evropi končala 9. maja 1945, v svetu pa z Japonsko kapitulacijo 2. 9. 1945. Vojna je zahtevala okoli 60 milijonov smrtnih žrtev (Wikipedija, 2. svetovna vojna). Za seboj je pustila še na milijone zaprtih, pregnanih, razseljenih in ranjenih ljudi ter uničena naselja, prometne povezave in gospodarstvo (Razpotnik, Snoj, 2019).

2.2 Druga svetovna vojna v Sloveniji

Ob začetku druge svetovne vojne je večina ozemlja, kjer so živeli Slovenci, spadala v Kraljevino Jugoslavijo (Razpotnik, Snoj, 2019).

Nemčija je 6. 4. 1941 napadla Jugoslavijo. Ta je hitro kapitulirala in območje današnje Slovenije je bilo razdeljeno med Nemčijo, Italijo in Madžarsko. Vsaka je uvedla svoj okupacijski sistem in nameravala prebivalstvo potujčiti, nepokorne ljudi pa izločiti z izgoni, taborišči in zapori (Trenc – Frelih, I., 1998). Okupacija je trajala od aprila 1941 do maja 1945 (Razpotnik, Snoj, 2019).

Slika 1: Slovenijo so si razdelili trije okupatorji (Razpotnik, Snoj, 2017).

Po začetnem presenečenju in šoku so se Slovenci začeli spraševati, kako naj preživijo okupacijo.

Vodstva meščanskih strank in ljubljanske škofije so se v sodelovanju z vlado v Londonu odločila za čakanje na razplet na velikih bojiščih ter postopne podtalne priprave na osvoboditev in obračun z nasprotniki (Drnovšek M. et al., 1995). Jeseni 1941 so pripravili politični program, ki ga imenujemo londonske točke, aprila 1942 pa ustanovili ilegalno organizacijo Slovenska zaveza. Slovenska zaveza naj bi pripravljala osvoboditev Slovenije, a je delovala le v Ljubljanski pokrajini. Organizirali so obveščevalno dejavnost za zaveznike in ustanovili ilegalne odporiške enote (Slovenska legija, Sokolska in Narodna legija) (Razpotnik, Snoj, 2019).

Sile pod vodstvom komunistov so se odločile za boj proti okupatorjem (narodnoosvobodilni boj – NOB). Nasprotja med taboroma so se sčasoma le povečevala. Na pobudo komunistov je bila 27. 4. 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta (OF), ki je napovedala oborožen boj za osvoboditev in združitve Slovenije. Od julija 1941 naprej so nastajale partizanske enote s slovenskim poveljstvom, ki je bil pod Titovim vrhovnim štabom (Trenc – Frelj, I., 1998). Pripadniki OF so zbirali podatke o okupatorjih, izvajali sabotaže, atentate na predstavnike oblasti okupatorja ter diverzantske akcije. Za partizane je bil značilen gverilski način bojevanja:

- z močnimi in bolje opremljenimi okupatorjevimi enotami se niso neposredno spopadali;
- okupatorje so napadali iz zasede;
- izvajali so diverzantske akcije;

- v gozdovih, v kočah in samotnih kmetijah so si poiskali zavetje.

Zelo močna je bila tudi tiskarska dejavnost, v okviru katere je delovalo veliko ilegalnih tiskarn. Sprva je bilo središče odpora OF v Ljubljani, nato pa na Kočevskem (Razpotnik, Snaj, 2019).

OF je predstavljala tudi novo t. i. ljudsko oblast, ki je skrbela za podporo partizanom na osvobojenih ozemljih, pa tudi za vsa ostala področja življenja (Trenc – Frelih, I., 1998). Predvojne politične stranke so namreč v dejavnem odporu odpovedale, zato je OF izrabila praznino v političnem prostoru (Drnovšek M. et al., 1995). Na uspešen razvoj NOB so se okupatorji odzvali z nasiljem nad prebivalstvom, kar je še zaostriło nasprotja med taboroma. OF je bila povezana z Jugoslovanskim NOB ter s Sovjetsko zvezo. K partizanom so prihajale tudi zavezniške misije. OF je organizirala vojaško in civilno sodstvo, ki je pogosto zelo kruto sodilo sodelavcem okupatorjev (Trenc – Frelih, I., 1998).

Oba tabora sta med okupacijo imela pogled, ki je bil upravičen odgovor na nastale razmere, vsak z nekaj dobrimi, pa tudi slabimi značilnostmi. Med obema taboroma je obstajalo soglasje, da sta protiokupatorsko naravnana in sta računala na poraz sil osi. Oba sta si postavila za cilj Zedinjeno Slovenijo v federativni Jugoslaviji.

Od samega začetka pa so med taboroma obstajale razlike, ki so prerasle v državljansko vojno (Drnovšek M. et al., 1995). Jesen 1942 je bila prelomen čas, ki ga je Edvard Kocbek 11. septembra 1942 opisal: »Na Slovenskem torej nastaja nov položaj. Konec je idile našega osvobojenega ozemlja. Zdaj se začne boj na nož. Ljudje so se začeli opredeljevati. Odpira se doba državljanske vojne. Po vsej Sloveniji bo zadivjal smrtni ples, ki bodo o njem govorili zanamci s posebno pretresljivostjo.« (Drnovšek M. et al., 1995, str. 7). Ljudje so morali izbirati med dvema možnostma: za ali proti OF. Možnosti za srednjo pot ni bilo.

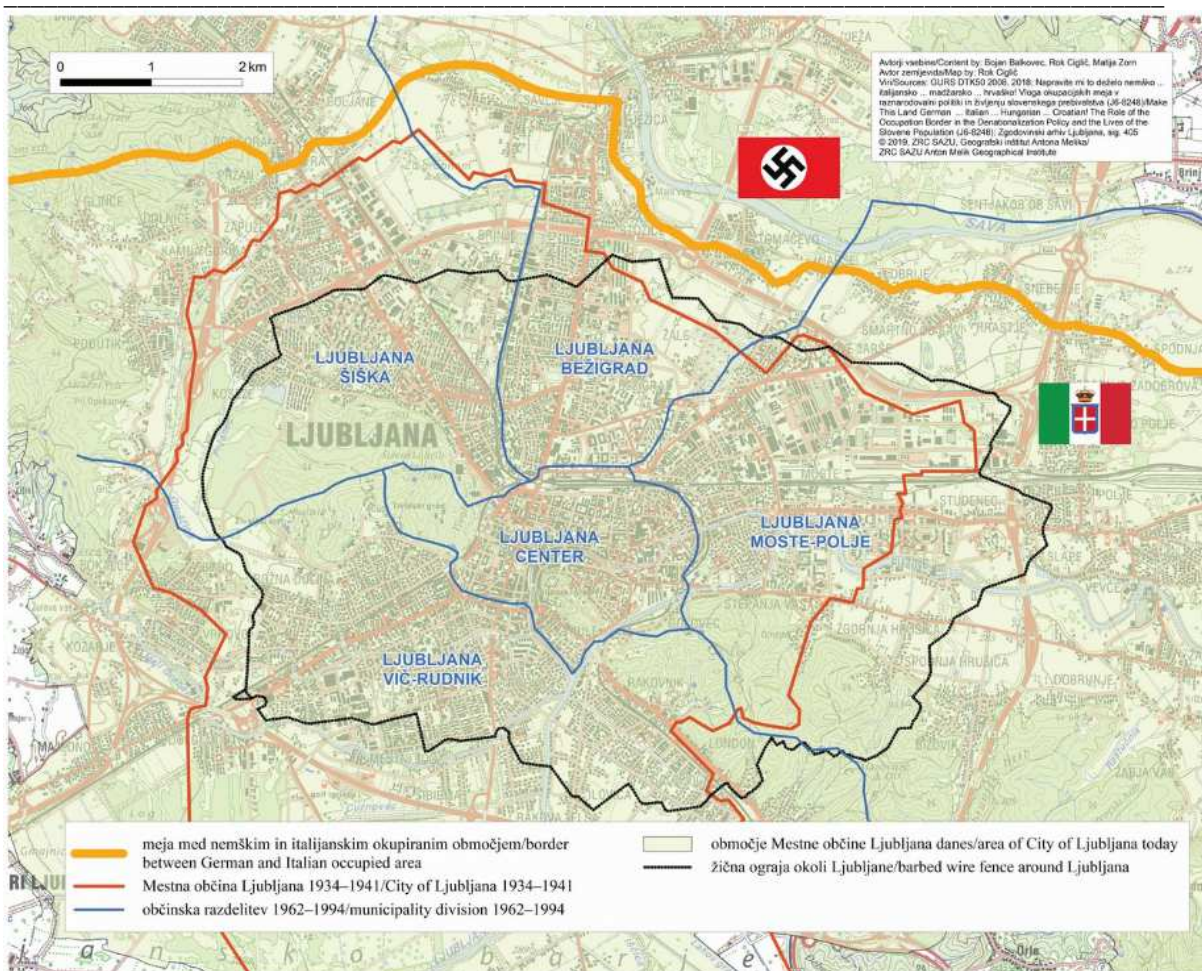
Med okupacijo ni šlo le za preživetje naroda, ampak tudi za preživetje ljudi, ker si je med vojno moral vsak priskrbeti vsakdanji kruh. Čeprav je to morda pomenilo korist za okupatorja. Posledice vojne je čutila vsaka slovenska družina. Med civilisti je bilo tudi največ žrtev, ker je bila meja med zaledjem in bojiščem velikokrat zabrisana (Drnovšek M. et al., 1995).

Komunisti so sloves najzaslužnejše sile za uspehe NOB izrabili za utrditev svoje povojne oblasti in za izvedbo socialistične revolucije, ki pa ni prinesla tiste polne svobode, kot jo razumemo v sodobnem pomenu besede (Trenc – Frelih, I., 1998, Drnovšek M. et al., 1995). V nasprotju z OF je na okupatorje vezan t. i. protirevolucionarni tabor doživljal vojaške in politične poraze, izgubil zadnje stike z zahodnimi zavezniki in se po nemškem porazu umaknil iz domovine (Trenc – Frelih, I., 1998).

Med vojno je prebivalce na okupiranem območju doletelo pomanjkanje najosnovnejših živil in nenehno dvigovanje cen. Zaradi pomanjkanja so bile uvedene živilske nakaznice (karte). V mestih je bila uvedena policijska ura, med katero je bilo prepovedano zapuščati domove (Razpotnik, Snoj, 2019).

2.3. Druga svetovna vojna na območju Ljubljane

Okolica OŠ Sostro je ob začetku vojne pripadla Kraljevini Italiji. Zasedeno slovensko ozemlje so poimenovali Ljubljanska pokrajina. Po italijanski kapitulaciji je to območje pripadlo nemškemu okupatorju (Okupacija Slovenskega ozemlja. Wikipedija, 2023).

Slika 2: Grafični prikaz ožičene Ljubljane (Okupirana Ljubljana: mesto ob meji. Okupacijske meje 1941–1945, 2023).

2.3.1. Ljubljanska pokrajina

Ves čas je bila za razvoj dogodkov najpomembnejša Ljubljanska pokrajina. Pomenila je središče slovenstva, v njej je bilo tudi politično vodstvo obeh taborov (Drnovšek M. et al., 1995).

3. maja 1941 je bilo celotno ozemlje Ljubljanske pokrajine priključeno Kraljevini Italiji. Prebivalstvu je bila dovoljena etnična in kulturna avtonomija, sodelovanje pri upravi, dvojezičnost, moški so bili oproščeni vojaške obveze. Takšen odnos je poudarjal liberalnejši odnos italijanskega okupatorja do Slovencev v primerjavi z genocidnim režimom na nemškem okupacijskem območju (Drnovšek M. et al., 1995). Kljub temu je bil glavni namen italijanskega okupatorja deželo čimprej vključiti v italijanski fašistični sistem. Verjeli so, da je italijanska civilizacija večvredna in po tem načelu kulturno, politično in gospodarsko življenje podredili italijanskemu fašističnemu sistemu. Italijanska zasedbena politika se ja

kmalu pokazala za neuspešno, ker so podcenili vrednost slovenske kulture in zavesti. Polom je priznal tudi Mussolini, ki je poleti 1942 v Gorici dejal: »Vprašajmo se, če je bila naša politika modra. Lahko samo rečemo, da je bila naivna.« (Drnovšek M. et al., 1995, str. 15).

Slika 3: Ljubljana med italijansko zasedbo. Današnji Prešernov trg (Drnovšek M. et al., 1995).

Slika 4: Naslovnica časnika Jutro ob priključitvi Ljubljanske pokrajine h Kraljevini Jugoslaviji 3. maja 1941 (Drnovšek M. et al., 1995).

Po uspešnih uporniških akcijah prebivalcev na zasedenem ozemlju je italijanska oblast spremenila politiko in začela izvajati etnično čiščenje. Izgnali so približno 35000 civilistov, od katerih je v italijanskih koncentracijskih taboriščih v letih 1942 in 1943 od lakote in bolezni umrlo okoli 3500 moških, žensk in otrok (Ljubljanska pokrajina, 2023).

Italijani so Ljubljano ogradili z 41 kilometri bodeče žice in postavili več kot 70 bunkerjev. Ljubljancani niso smeli odhajati iz mesta, razen skozi 11 nadzorovanih prehodov s posebnimi prepustnicami (Drnovšek M. et al., 1995).

Po kapitulaciji Italije leta 1943 so v prvih dneh nemškega prevzema oblasti mejni prehodi iz Ljubljane ostali nezaščiteni, nato pa je sledila uvedba strogega nadzora ter ostra raznarodovalna politika. Za prosto gibanje je bilo potrebno počakati na konec vojne (Okupirana Ljubljana: mesto ob meji. Okupacijske meje 1941–1945, 2023).

2.3.2. OŠ Sostro med drugo svetovno vojno

6. aprila 1942 so sile osi napadle Jugoslavijo. Pouk v šoli je bil zaradi tega večkrat prekinjen. Šolski prostori so služili najprej jugoslovanski bolničarski četi iz Ljubljane. Nato so bile nekatere učilnice in kletni prostori spremenjeni v skladišče italijanskega vojaškega materiala.

V začetku šolskega leta 1941/1942 je bil v šoli uveden neobvezen predmet italijanščina.

Med vojno so znižali starostno dobo za šolsko obveznost. V šolo so morali otroci z dopolnjenim šestim letom starosti.

Leta 1943 je v višjih razredih potekal protikomunistični pouk enkrat tedensko po eno uro v vsakem oddelku.

Po kapitulaciji Italije leta 1943, v času nemške zasedbe, so v višjih razredih uvedli tri ure tedensko obvezen pouk nemškega jezika. Pouk je bil prekinjen februarja in marca 1944, ko so šolo zasegli Nemci, oddelek SS. 21. marca 1945 se je v šoli za mesec dni nastanil oddelek Hitlerjeve mladine.

Po koncu vojne je bil iz šole odstranjen križ in ukinjen verouk. Učiteljev se ni več nazivalo z gospa ali gospod, temveč s tovarišica in tovariš (Babnik, 2014).

Slika 5: Nemški zemljevid iz leta 1944, ki prikazuje območje Sostrega (Kartografska zbirka, Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Intervjuji

Preden sem pričela z raziskovalno nalogo, sem si zastavila hipoteze. S pomočjo znanja, ki sem ga pridobila med pisanjem teoretičnega dela, sem zasnovala vprašanja za intervjuje.

Intervjuji so potekali počasi, ljudje, ki sem jih intervjuvala, so bili malo živčni. Osebam sem zastavila določena vprašanja in jim dajala podvprašanja oz. razložila vprašanje, če ga niso razumeli. Spraševala sem tri gospe, ki so bile pripravljene govoriti o tem. Vse gospe poznam osebno. Dve od teh sta moji sorodnici, tretja gospa pa je prijateljica moje babice. Kljub sodelovanju se enega intervjuja nisem odločila vključiti v raziskovalno nalogo, ker je bila gospa rojena šele po vojni. Ovire pri tem delu so bile iskanje intervjuvancev in sami intervjuji, saj sem pri vseh treh gospeh še vedno občutila strah, da bi odgovarjale. Po intervjujih, ko sem že nehala snemati, so me prosile, naj tega, kar mi bodo povedale, ne vključim v raziskovalno nalogo. Povedale so mi razne zgodbe iz časa vojne, ki jih nočejo deliti kar z vsakim. Ko sem jih vprašala zakaj, so mi povedale, da se še zmeraj bojijo in četudi je to preteklost, ne bi rade govorile o tem, saj so ljudje že pokojni in bi lahko na tak način podpirale sovraštvo. Njihove želje sem seveda upoštevala. Vseeno pa sem hvaležna, ker sem pridobila odgovore na svoja vprašanja ter zapisala njihove spomine.

Osnovni podatki

Ime in priimek: Marija Moškerc

Leto rojstva: 1937

Poklic: šivilja

Kraj, kjer je živel/a med vojno: Hrušica

Kraj, kjer živi danes: Bizovik

Jaz: Koliko ste bili stari ob pričetku vojne v Jugoslaviji, leta 1941?

Marija: 4 leta.

Jaz: Kakšen poklic so opravljali vaši starši?

Marija: Mami je bila perica, oče pa je bil tesar.

Jaz: Kakšne posledice ste vi in vaša družina občutili med vojno?

Marija: Morali smo se preseliti k očetovim staršem.

Jaz: S kakšnimi občutki bi opisali obdobje druge svetovne vojne?

Marija: Zelo težko opišem, ker sem bila še tako majhna. Moram povedati, bilo je pošteno zagrenjeno.

Jaz: Kateri okupator je zasegel območje, kjer ste živeli?

Marija: Italijani in Nemci.

Jaz: *Kako se je spremenilo vaše življenje pod okupatorjevo oblastjo?*

Marija: *Zelo.*

Jaz: *Kako? Lahko morda malo natančneje opišete?*

Marija: *Strah.*

Jaz: *Ali ste med drugo svetovno vojno vi ali vaši svojci doživeli okupatorsko nasilje?*

Marija: *Seveda.*

Jaz: *Kako pa?*

Marija: *Kako ti naj povem? Najhuje je bilo to, ker smo se morali seliti. Tudi letala so nas obletavala.*

Jaz: *Se spominjate bodeče žice, s katero so Italijani obdali Ljubljano?*

Marija: *Ja, te se pa dobro spomnim, nisem mogla v svoj rojstni kraj.*

Jaz: *Kako se spominjate tega obdobja?*

Marija: *Grozno, ker ne moreš nazaj v svojo rojstno hišo.*

Jaz: *Je bil kje v bližini prehod, skozi katerega je bilo mogoče mesto zapustiti s prepustnico?*

Marija: *Je bil, ampak jaz se tega ne spomnim dobro.*

Jaz: *Kako si dobil to prepustnico?*

Marija: *Ne vem, to so boljše vedeli moji starši, s katerimi se o tem nismo kaj dosti pogovarjali.*

Hipoteza: *Med vojno je primanjkovalo hrane.*

Jaz: *Kako ste občutili pomanjkanje med vojno?*

Marija: *Primanjkovalo je predvsem hrane. Kruha ni bilo. Predvsem otroci smo bili zelo prikrajšani glede veliko stvari.*

Jaz: *Česa je najbolj primanjkovalo?*

Marija: *Hrane, tudi obleči nismo imeli česa.*

Jaz: *Ali poznate koga, ki je preživel taborišče?*

Marija: *Ne, žal so že pokojni.*

Jaz: *Ali ste ga sami preživel?*

Marija: *Ne.*

Jaz: *Bi nam zaupali kakšen spomin, povezan s taborišči?*

Marija: *Ne vem. Malo sem že pozabila, kaj so mi pravili ljudje.*

Jaz: *Na podlagi česa ste se vi in vaši svojci odločili, ali boste na strani OF ali proti njej?*

Marija: *Ne morem se spomniti. Saj nam tega starši niso zaupali.*

Jaz: *Ali ste se med vojno družili z ljudmi, ki niso bili na vaši strani?*

Marija: *Ne vem.*

Jaz: *Ali ste med vojno doživeli nasilje domačih sodelavcev okupatorja?*

Marija: *Ne morem se spomniti.*

Jaz: *Ali bi nam lahko zaupali še kakšen spomin na drugo svetovno vojno?*

Marija: Ne.

Jaz: Najlepša hvala.

Marija: Ni za kaj.

Osnovni podatki

Ime in priimek. Marija Oblak

Leto rojstva: 15. 1. 1941

Poklic: Trgovka

Kraj, kjer je živel/a med vojno: Gornji Ig, Strahomer, Rakitna, Iška vas, Štajerska.

Kraj, kjer živi danes: Sostro

Jaz: Koliko ste bili stari ob pričetku vojne v Jugoslaviji, leta 1941?

Marija: Bila sem še dojenček.

Jaz: Kakšen poklic so imeli opravljali vaši starši?

Marija: Poklica niso imeli, ker so kmetovali. Kmetje so bili.

Jaz: Kakšne posledice ste vi in vaša družina občutili med vojno?

Marija: Očeta so v Padovo v Italijansko taborišče zaprli, dve leti in pol je bil tam zaprt, mislili smo, da ga ne bomo več videli, po tem pa je domov prišel tak, da ga sploh nismo spoznali, tako je bil suh. Nimaš kaj.

Takrat so neki ljudje izdali, da se partizani gor skrivajo, mi smo bili za partizane, in so zaradi tega tudi celo vas požgali. Tiste moške, ki so jih dobili, so ubili, naši so se pa poskrili v gozd. Potem so nazaj na Gornik prišli, mi pa smo šli po gozdu. Nato smo se ustavili v neki hiši. Tam je bilo polno žensk in otrok, dojenčkov ... Tudi tja so prišli Italijani, cela kolona, pa so rekli, da lahko gremo nazaj, le da nimamo kam drugam iti kot v zrak, ker je bilo vse uničeno. No, potem smo šli nazaj, pa nekdo pride pa pravi, da so si tam gor Italijani kuhali, da naj gremo pogledat, saj so sigurno kaj pospravili, kakšno mast, meso, kar koli, ker so si kuhali. No, in so šli in oče tudi in so potem dol šli, vsak je nekaj nesel, lonce, posode. Italijani pa iz Iga potem spet pravijo: "Stoj, stoj, stoj!". Tistega, ki se ni ustavil, so takoj ustrelili, ata in še drugi so se ustavili. Potem so jih pa popokali v Padovo v Italijo.

Jaz: S kakšnimi občutki bi opisali obdobje druge svetovne vojne?

Marija: Veš, kako, sigurno grozno. Nismo imeli nič za obleči, nič, nič. Bili smo res reveži.

Jaz: Kateri okupator je zasegel območje, kjer ste živeli?

Marija: Italijani, Pri Juriju, mojemu možu, žal že pokojnemu, pa so imeli Nemce tam gor. So pa ravno tako pobijali pa hiše požigali.

Jaz: Kako se je spremenilo vaše življenje pod okupatorjevo oblastjo?

Marija: Za preživetje si si moral sam zaslužiti, jaz sem hodila v Zadrugo delat, da sem kakšen dinar zaslužila za svoje zvezke. Ja, grozno, kdor tega ne izkusi, ne ve.

Jaz: Ali ste med drugo svetovno vojno vi ali vaši svojci doživeli okupatorsko nasilje?

Marija: Ne, tistega ne, razen kar je bil ata odpeljan v internacijo.

Jaz: Se spominjate bodeče žice, s katero so Italijani obdali Ljubljano?

Marija: Ne, jaz se tega ne spomnim, le tisto, kar so mi povedali ostali.

Jaz: Kako se spominjate tega obdobja?

Marija: Menda je bila tam skozi čez Fužine in po Golovcu žica. Ne vem, jaz se ne spomnim.

Jaz: Je bil kje v bližini prehod, skozi katerega je bilo mogoče mesto zapustiti s prepustnico?

Marija: Tega pa ne vem.

Jaz: Kako si dobil to prepustnico?

Marija: Ja, najverjetneje si moral do kakšnega župana ali pa kaj. Mi smo potem na Štajerskem živeli, zato teh podatkov nimam.

Jaz: Kako ste občutili pomanjkanje med vojno?

Marija: Jah, nobenih oblačil nismo imeli, ker so nam požgali vse, hrano, obleke in tako naprej.

Jaz: Česa je najbolj primanjkovalo?

Marija: Vsega. Hrane.

Ali poznate koga, ki je preživel taborišče?

Marija: Ne, v glavnem so že vsi pomrli.

Jaz: Ali ste ga sami preživeli?

Marija: Ne.

Jaz: Bi nam zaupali kakšen spomin v povezavi s taborišči?

Marija: Ne.

Jaz: Na podlagi česa ste se vi in vaši svojci odločili, ali boste na strani OF ali proti njej?

Marija: Jaz sem bila še premlada mlajša, a starši so bili na strani OF.

Jaz: Ali ste se med vojno družili z ljudmi, ki niso bili na vaši strani?

Marija: Jaz se nisem nič družila, za ostale pa ne vem.

Jaz: Ali ste med vojno doživeli nasilje domačih sodelavcev okupatorja?

Marija: Ah, ne, mi smo bili vsi za partizane.

Jaz: Ali bi nam lahko zaupali še kakšen spomin na drugo svetovno vojno?

Marija: Ne.

Jaz: Najlepša hvala.

Marija: Tudi tebi.

4 RAZPRAVA

Med pisanjem raziskovalne naloge sem poskušala z literaturo in intervjuji najti odgovore na svoja raziskovalna vprašanja oz. hipoteze. V teoretičnem delu sem dobila uvid na zgodovinsko dogajanje in si nato lažje razlagala rezultate empiričnega dela. Zdi se mi, da so bile raziskovalne metode primerne. Če bi lahko, bi raziskavo še poglobila in razširila, če bi lahko spoznala več ljudi, ki so doživeli 2. svetovno vojno in bi bili pripravljeni sodelovati. Na žalost pa je velika večina pokojnih ali se še zmeraj bojijo govoriti o tem. V nadaljevanju razprave bom ugotavljala, ali lahko moje hipoteze, ki sem si jih zastavila na začetku procesa dela, potrdim ali ovržem.

1. Ljudje se druge svetovne vojne spomnijo kot zelo težkega obdobja.

Hipotezo sem preverila s prebiranjem literature in intervjujema. V literaturi sem prebrala in v teoretičnem delu zapisala, da so okupatorji skušali prebivalce potujčiti. Nepokorne so izganjali, jih odpeljali v taborišča ali v zapore. Zaradi različnega pogleda na okupacijo je prišlo do velikih nasprotij tudi med samimi slovenskimi prebivalci. Ta nasprotja so privedla do mnogo žrtev in sovraštva. Obdobje druge svetovne vojne sta tudi intervjuvanki opisali kot zagrenjeno in grozno. Družina ene izmed intervjuvank se je morala zaradi vojne preseliti. Ves čas je bil prisoten strah, dobro se spomni tudi obletavanja letal. Družina druge intervjuvanke je ostala med vojno brez očeta, saj so ga Italijani odpeljali v taborišče v Padovo. O taboriščih nista želeli govoriti zaradi strahot, ki so se tam dogajale. S tem lahko

1. hipotezo potrdim.

2. hipoteza: Življenje pod okupatorjevo oblastjo se je korenito spremenilo.

To hipotezo sem raziskala in preverila v teoretičnem in empiričnem delu raziskovalne naloge. 1941 leta so Nemci, Italijani in Madžari okupirali slovensko ozemlje. Vsi okupatorji so imeli namen to ozemlje trajno priključiti k svojim državam in so zato izvajali nad slovenskimi prebivalci raznarodovalno nasilje. V Ljubljanski pokrajini, od koder prihajam, so izgnali mnogo civilistov v koncentracijska taborišča, Ljubljano pa ogradili z bodečo žico, mimo katere so se ljudje lahko prebili le s posebnimi prepustnicami. Tudi po kapitulaciji Italije in po nemškem prevzemu oblasti je veljal strog nadzor in raznarodovalna politika. Izvedela sem tudi, da je bil pouk v šoli, ki jo obiskujem, med vojno večkrat prekinjen. V določenih obdobjih so bili šolski prostori namenjeni vojaškemu namenom. Uvedena sta bila tudi jezika okupatorjev – italijanščina kot neobvezni predmet, leta 1943 pa nemščina kot

obvezni predmet. V intervjujih sem izvedela, da se je morala družina ene izmed intervjuvank zaradi vojne preseliti na Hrušico. Spomni se bodoče žice, s katero so Italijani obdali Ljubljano, in groznega občutka, da se niso mogli vrniti v svoj rojstni kraj. Druga gospa, ki sem jo intervjuvala, se spominja, da so italijanski okupatorji odpeljali njihovega očeta v taborišče. Ko se je vrnil, je bil izjemno suh in neprepoznaven. Povedala je, da so okupatorji pobijali in požigali hiše. Na podlagi zapisanega lahko **potrdim** tudi celotno **2. hipotezo**.

3. Med vojno je najbolj primanjkovalo hrane.

To hipotezo sem raziskala z intervjuji in s prebiranjem literature. Med okupacijo ni šlo le za preživetje naroda, ampak tudi za preživetje ljudi, ker si je med vojno moral vsak priskrbeti kruh. Prebivalce na okupiranem območju je doletelo pomanjkanje najpomembnejših živil, doletelo pa jih je tudi nenehno dvigovanje cen. Zaradi pomanjkanja so bile uvedene živilske nakaznice (karte). V intervjujih sem izvedela, da je primanjkovalo oblek in hrane. **Na podlagi tega potrjujem 3. hipotezo.**

4. Na območju Slovenije je bil velik razkol med pripadniki OF in njihovimi nasprotniki.

To hipotezo sem raziskala in preverila v teoretičnem in empiričnem delu raziskovalne naloge. Ko so okupatorji zasedli območje današnje Slovenije, so se prebivalci različno odzvali na okupacijo. Nastala sta dva tabora – pripadniki OF in njihovi nasprotniki. V literaturi sem prebrala, da so bila nasprotja med njima zelo velika in so privedla do mnogih nasilnih dejanj in obračunavanj. V intervjujih nisem dobila odgovorov, s pomočjo katerih bi lahko bolje razumela osebne razloge za pridružitve k enemu oz. drugemu taboru. V enem intervjuju gospa ni izdala ničesar o tej temi, v drugem intervjuju pa to, da je bila njena družina za OF. **Potrjujem 4. hipotezo.**

5 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sem ugotovila naslednje:

Ljudje se še zdaj spomnijo vojne kot zelo težkega obdobja. O njem ne govorijo radi. Tem o taboriščih (vojni nasplah) se izogibajo, bojijo in neradi odgovarjajo na vprašanja o tem. Vsi njihovi znanci, ki so preživeli taborišča, so pokojni. Sami jih niso preživeli. Ljudje so se zaradi okupatorskega nasilja morali seliti, živeti v strahu, se skrivati ... Med vojno je primanjkovalo hrane, oblek ter še marsičesa drugega. V Sloveniji je bil v tistem času res velik razkol. Ljudje se večinoma niso družili z "nasprotniki".

Ostalo mi je še veliko tem, ki si jih želim raziskati. Želela bi raziskovati o taboriščih, še bolj podrobno o 2. svetovni vojni v svetu in o drugi svetovni vojni v Sloveniji. Želela bi si odgovoriti tudi na določena vprašanja, na primer "Kaj se je zgodilo z ljudmi na okupatorjevi strani po vojni?", ali pa "Kako je bilo hoditi v šolo med vojno?"

V svoji raziskovalni nalogi ne bi veliko spremenila. Mogoče le to, da bi imela možnost spoznati več ljudi, ki bi bili pripravljeni sodelovati v intervjuju, a na žalost to ni bilo mogoče. Spoznala sem, da je bila vojna v resničnem življenju še mnogo hujša, kot si sploh lahko zamislimo.

Po koncu snemanja so mi gospe, ki sem jih intervjuvala, povedale zgodbe, ki jih nisem smela deliti oz. uporabiti v raziskovalni nalogi. Povedale so mi stvari, ob katerih sem od žalosti in bolečine v srcu zavzdihnila in potočila solzo. Slišala sem mnogo zgodb o vojni, a nobena se me ni tako dotaknila, kot te, ki sem jih slišala med izdelovanjem te raziskovalne naloge. Za to sem neizmerno hvaležna.

Že pred raziskovalno nalogo sem vedela, da je vojna nekaj strašnega. To je raziskovalna naloga le potrdila. Zapisana doživljanja udeleženi bi nam morala biti v opomin, da se vojna morija ne bi smela nikoli več zgoditi.

Priloge

Vprašanja za intervju

1. *Koliko ste bili stari ob pričetku vojne v Jugoslaviji, leta 1941?*
2. *Kakšen poklic so opravljali vaši starši?*
3. *Kakšne posledice ste vi in vaša družina občutili med vojno?*
4. *S kakšnimi občutki bi opisali obdobje druge svetovne vojne?*
5. *Kateri okupator je zasegel območje, kjer ste živeli?*
6. *Kako se je spremenilo vaše življenje pod okupatorjevo oblastjo?*
7. *Ali ste med drugo svetovno vojno vi ali vaši svojci doživeli okupatorsko nasilje?*
8. *Se spominjate bodeče žice, s katero so Italijani obdali Ljubljano?*
9. *Kako se spominjate tega obdobja?*
10. *Je bil kje v bližini prehod, iz katerega je bilo mogoče mesto zapustiti s prepustnico?*
11. *Kako si dobil to prepustnico?*
12. *Kako ste občutili pomanjkanje med vojno?*
13. *Česa je najbolj primanjkovalo?*
14. *Ali poznate koga, ki je preživel taborišče?*
15. *Ali ste ga sami preživeli?*
16. *Bi nam zaupali kakšen spomin, povezan s taborišči?*
17. *Na podlagi česa ste se vi in vaši svojci odločili, ali boste na strani OF ali proti njej?*
18. *Ali ste se med vojno družili z ljudmi, ki niso bili na vaši strani?*
19. *Ali ste med vojno doživeli nasilje domačih sodelavcev okupatorja?*
20. *Ali bi nam lahko zaupali še kakšen spomin na drugo svetovno vojno?*

Seznam virov in literature

1. Babnik, M. et al., 2014. Po korakih skozi čas, OŠ Sostro. Ljubljana.
2. Davis, P., 2010. Nevarna razmerja: kolaboracija in druga svetovna vojna. Modrijan Založba, d. o. o., Ljubljana.
3. Drnovšek M. et al., 1995. Slovenska kronika XX. stoletja. Nova revija, Ljubljana.
4. Druga svetovna vojna. Wikipedija. URL: https://sl.wikipedia.org/wiki/Druga_svetovna_vojna (citirano 10. 1. 2023).
5. Ljubljanska pokrajina. Wikipedija, URL: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ljubljanska_pokrajina (citirano 3. 1. 2023).
6. Luthar, O., Pogačar, M., 2013. Neznane sledi: judovstvo, antisemitizem in holokavst v slovenski zgodovini. Ministrstvo za zunanje zadeve, Ljubljana.
7. Mikuž, M., 1961. Druga svetovna vojna. Kratek oris. Mladinska knjiga v Ljubljani, Ljubljana.
8. Okupacija Slovenskega ozemlja. Wikipedija. URL: https://sl.wikipedia.org/wiki/Okupacija_slovenskega_ozemlja (citirano 3. 1. 2023).
9. Okupacijske meje 1941–1945. URL: <https://okupacijskemeje.si/exh01-ch09.html> (citirano 3. 1. 2023).
10. Razpotnik J. M., Snoj D., 2017. Učbenik za zgodovino v 9. razredu. Založba Rokus Klett. Ljubljana.
11. Trenc – Frelih, I., 1998. Kronika 20. stoletja. Založba mladinska knjiga, Ljubljana.